

ШЫН

1968 ч.
СЕНТЯБРЬ
18
СРЕДА
№ 220 (7063)

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы Өртөө 2 көп.

Кыштаглаашкын УДАВАС

Тывага кыш мал ажылынга эң берге, эң харыскалгалыг үе. Кыштаглаашкынның берге үеи барык беш ай хире үргүлчүлээр. Кыштын ол үеи соок, мылын харлыг болганы-биле малга берге болур деп чүгүле ынчаар тайылбырлаар болза шын эвес. Кол чүвө—колхозтарның, совхозтарның, оларның бода мал фермаларының, хойжу бригадаларының, тустус малчыларының кышка удуз канчаар белеткенгени болур. Бир эвес, малдың күш-денгилдери шырап, намаа-хораа таарымчалыг, четчир черлер белеткенгени болза, кыш мал ажылында коргунчуг эвес, малдың баш саны-даа хороас, продукттуу-даа муулазас. Ол дугайын чыл бүрүдө бедик көргүзүлгөни чедип ап турар мурнакчыларның дуржулгазы көргүзүп турар.

Кыш ам чүгүле чокушулап олурар эвес, харын мурнуку кайы-даа чылдарындан эрте дүжөр дээрзин күстүң башкы айының эгезинде-ле республиканың девискээринин кол нуруузуңга хар чаап, сооп эгелзени херечилеп турар. Ындыг турбуже республиканың колхозтарында, совхозтарында кыштаглаашкыга белеткел үениң байдалында дүшпөйн, мурнуку чылдарда ышмаш, тааарлаашкыныг байдалда.

«Сүт-Хөл» совхоз кыштаглаарда намааларының иштиң аштап, дезинфекциялаш, ам септелгенин чорууду турар. Совхозтун Ишкни салбырында намааларын септеп, чаартып алгылаан хойжулар бар. Тандыда «Коммунизмниң херели» колхоз намаалары дезинфекциялаш, септелгени эгелзеп.

Ол кышкы эсе-даа райондарда кыштаглаар септелгенин эгелеп чорууда берген ажил-агылдар бар болза-да, ону амга чедир организастыг эгелзеп черлер хей. Бо дугайында «Шынык» чер-черде бирикчилеринин дуурузунинин медээлерин ажил-агылдарың дууручуларын ичээлзеге алза чагуур. Бай-Тайга районун «Нара-Хөл» колхозу мал ажылыг болганда, бүгү күштер, организастыг хемчеглер кыштаглаашкында белеткелчеге уганган турар ужурулг. Ындыг турбуже колхозта кыштаг намааларың септелгени ам-даа массалыг эгелзеп, хой намааларының иштинде малга шалган ол өдө белин үндүр эштиниз. Чаа тудар намааларың тууду доозул-бан.

Би-Хем районун «Искра», «Кызыл тараачын» колхозтарының малының кыштагында намааларың, чурттага бажыңнарыңа септелге чоруттуулан. Эрткен чылдарда ышмаш, кыштын соонунда барып девидеп хөдөлүр ышмаш эвес практиканы ол колхозтарның дууручулары ам база каттаар чадаас апарганы ол-дур. Барың-Хемки районун ажил-агылдарың кыштаглаар септелгени массалыг эгелзеп дугайы «Шынык» рейд бригадасы илердеп шүтүмчү-лзэн.

Кыштаглаарда, фермаларда чаа туудулар доозулбайн турар берген. Бо чылды чеди совхозка дөрт муң баш хой киерин он камааны тууд деп планнаан болза, чүгүле «Найраал» совхозта бир намааны тууду дооскан, а ескеринин намаан амыл-лалга киери билдинес.

Колхозтарын, совхозтарын болгаш керээ өзүгаар тууду кылдыр керээ тууду органдарының дууручуларының мындаг тааарлаашкынын кыш манавас, ол бөдүрүн элчээң өзүгаар удавас эгелзеп. Ындыг болганда, кышын үеде нитиниң малын чылыг, делгем намаалар-биле, малчыларны таарымчалыг чурттага бажыңнары-биле хандырар айтырыгы сеп-тлөр, октябрь айларда бүрүн шиттирлээринин хемчеглерин алыр херек. Зоотехник, ферма эргеленчизи, хойжу бригадалык бригадир болза, бо үеде агрономун, бригадирин дүжүт ажаап алышынында ажилдап турары ышмаш, кыштаглаашкыга белеткелдерин бажырып чорууду күлээлгени.

Күстүн чылыг үезинде ишти аштагыннама намааларың иштин кургадыр, бүгү намааларга дезинфекция чорууд, өдөктү кургадып белеткээр, фермаларга, бригадалар төптеринге болгаш кыштаглаар девискээринин ишти аштагынмы кылдыр. Намааларың, чурттага бажыңнарың, кызыл-булуңнарың, чунар-бажыңнарың септелгенин тусай бызаңчылардан аңгыда, малчыларның боттарын база хаара тудар херек.

Чаа малдың немешени-биле холбаштыр бо чылын мадак чаа коданнарын үзүп тургузар. Ол малдары каа кышта-дырын, кымнарга надарттырын колхозтарын баштаар черлерин, совхозтарын дирекциялары амдыгааштан шиттирлел, чаа кыштагларны база белеткээр ужурулг.

Республикада мал чермери эвеш белеткелтинген болгаш бо чугула ажил сөөлгү үеде кошай берген. Сиген белеткелин, силос салышынын кошайдып болбас. Бүгү саванчы бөлүп алырын организастаар херек. Белеткээр мал чермери камга-лап надалаар, хуваалда өзүгаар фермалары, кыштагларже сөөртүп чедирин организастаар төлзөдө, аңаа транспортту, кинилерин тусайлап тургузар.

Чаа туудулааны доозарын дүгөдөдир. Кышкы үеде малдың суггарылгазы база онза айтырыг болур. Бар нуудтарны сеп-тээр, чаа куудартыны амылгалга киерин кыштаглаашкыга белеткелдиң база бир чугула айтырыг кылдыр керээ чогуур.

В. И. Ленинниң төртүтүнгенинден бээр 100 чыл болур оюнга төлөтүп ужуражыры-биле Тываның малчыларын аңган бедиктен социалисттик хүлээлгелерин чедикшигинин күсүдери кыштаглаашкынын канчаар организастаанындан кол хамаарып. Ычангаш партия, совет болгаш керээ ажил-агыл органдары кыштаглаашкыга белеткелди бо үениң бир улуг кампаниязы кылдыр чорууд херек.

Ленинчи болгаш Нүрүне шаңналдарының комитетинден

Литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында ССРЭ-ниң Ле-нинчи, Нүрүне шаңналдарының комитети 1969 чылдың Ле-нинчи шаңналдарыга киер ажилдарын хүлээп алырын бо чылдың октябрь 16-да доостур деп дыңнаткан.

1969 чылдың Нүрүне шаңналдарыга киер кандидатура-ларын хүлээп алыр бо чылдың декабрь 15-ке чедир үргү-түлээр.

Редакторлар өөредилгези

СЭКП ТК-ның чанында Пар-тияның дээди школаның пар-тиянын республика, край бо-логаш область база өкүг сол-гунарының редакторларың ай хуусаалыг кургуз сентябрь 16-да ажилдап эгелзеп.

Бүрүстүң киржикчилери СЭКП-ниң төвүзүндү, поли-тиказын, марксист-ленинчи философияның, өртөөлгү ком-

мунизмниң, амгы үеде капи-тализмниң болгаш социализмниң экономиказынын, партия тур-гузашкунуң болгаш идео-логия ажилынын ай келген чугула айтырыгынын тала-зы-биле лекциялар, плек-келдер дыңнаар Совет журна-листканың теория, практиказы-не оңаа кичээлгелер салдыган турар.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ КЫШ-АЖЫЛЧЫ ХҮНҮ

Социалисттик чарыш калбарган

Бистин Коммунист пар-тиясының болгаш Совет ку-рүневиң үндөилекчизи Вла-димир Ильич Ленинниң төрт-түнгенинден бээр 100 чыл бо-лур оюнга төлөтүп ужуражы-рын Кызылдың үш дугаар ав-тотранспорт бөдүрүлгезинин коллективин шиттирлээш, че-лаачылар, бригадалар, үчкөстөр чарыш автоколхозлар аразында социалисттик чарыш-ты калбарган.

Коммунист эш Бочаровтун ууртканы ийи дугаар автоко-

лонна коммунист күш-ажыл дээр шимчээшкени күштел-дирген. Оң түңелинде ажил-дап кылышынынын хүн нор-мазын ында бүгү чалаачылар ажыр күсөдип турар. Колон-нада чалаачыларын дөрт бри-гадалары беш чыл планын хуусаа бетинде күсөдирин хүлээш, камналганын ле-нинчи фондүзүңа төлөтпү с-лышынынын киер деп шит-тирлээш. Чалаачы эш Шубер-тин бригадасы эш Передерий-нин бригадасын чарышка ный-

гырган. Оларның кайызы-даа беш чыл планын дөрт чылда күсөдирин хүлээш. Автоколхозның чалаачыла-ры чүгүле бо чылын пландан ажыр 1600 тонна чуккту сөөртүрүн, 494 муң тонна-ки-лометрин эрттерин, 87 эш ав-тотугуун, 15 аккумуляторну камнап алырын аазаннар.

Ол хүлээлгелерин күсө-л-дөш дээр ажил-иш күштел-ген. Автоколхозның үш бри-гадалары коммунист күш-ажылдың коллектив атты че-

дип алган. Август айның түң-нелин өзүгаар эш Бочаровтун ууртканы ийи дугаар автоко-лоннага бөдүрүлгезин шилчип чоруур Кызыл тугун тыыс-кан. Ында эш Шубертин бри-гадасы ай планын 140 хуу күсөткен. Ол бригада ам Вла-димир Ильичинин бригадасы деп ат дээр демисежип турар. Уң бригаданы шилчип чоруур вымпель-биле болгаш ажа-биле шаңнаан.

МУРНАКЧЫЛАР

Барың-Хемки районун «Большевик» керээ ажил-агыл артелиниң төп сүт-бараан фермазынын коллектив беш чылдың үшкү чылының эр-тен айларында сүт саалдазын-га эки көргүзүлгөни чедип алган. Эрткен чылдың сес ай-ларында фермага бир сээр инеке онзааштыр 815 кг сүт сагынган турган болза, бо чыл-дын 905 кг болган. Күрүңге сүт садарынын ай, квартал планнарын ажыр күсөдип келген.

Сес айларның түңнелинде бедик көргүзүлгөни болган саанчыларын демгелээр чу-гула. Бир сээр инеке онзааш-тыр Х. Бичи-уруг—1331 кг, О. Ник-иш—1278 кг сүт саг-ганнар. Бо ийи саанчы эрткен айларда нитизи-биле 40 тон-на сүтү колхозуңа саап бер-ген.

Колхозтун хойжу бригадала-рында малдың чаш төлүн кам-галлап алыр, дүң кыргылдазын көвүдөдир талазы-биле дур-жулгалыг надарчылар хей.

Х. Дайпай-оол, Х. Олоан олар чүс баш хойдан 90—91 хура-ганнары өстүрүп албышаан, хой бүрүзүндөн 2—2,7 кг дүктү кыргып алганнар. Ирт надарчызы Х. Сайын бир баш-на онзааштыр 2,8 кг дүк алган. Хойжуларын кызымак күш-ажылынын түңнелинде колхоз күрүңге дүң сээр планын часы кыргылдаа-ла 111,2 хуу кылдыр күсөткен.

Мал ажылының тускай эр-темнигери болгаш надарчылар хойнун тарып боозадылганын кичээлгенин салган. Сөөлгү чылдарда хойнун 40 ажыл хуузу чыл-чылда-ла тарып боозадылганы кирип турар апар-ган. Амгы үеде тарып бооза-дылга массалыг чоруп турар. Хойжу бригадалар болгаш сүт-бараан фермалары кышта-лаашкыга белеткел ажилдары шалыктын чорууду, на-мааларын, чурттага бажың-нарынын септелгенин шыпта-рады берген.

Х. НЕСТИКЕЙ.

СЕЗОН КЕЛГЕН

Республиканың аңчылары улавас аңап айтанырлар. Амгы үеде аңчы сезонунга белеткел чар болганда дай-нышының чоруп турар. Улут-Хем районун аңчыла-ры чыл бүрү күрүңге эвеш эвес өлүктү дүжаап турарлар. Бо чылын база-ла олчалыг бо-лур дөш амдыгааштан белет-кенип эгелзеп.

Ичалжажак районун белеткелдер котторазы аңчыр сезонунга эки белеткенейн турар. Чылдың-на чачыкка азы-биле каш кезек чеге ту-ралдар эрттерери-биле кызы-чарлаттын турар. Ийи, киштин чар черлерин баш ууур тодарлар, эрткен сезон-да кандыг черлерин чедир азылааган. кызынарын азы кайы ажил-агылдарын аңчыларын олчалыг чораян дөш оон-даа эске айты-рыларын бо хүнерде аңчы-

лар-биле дугуржур болгай.

Оон аңгыда тус-тус ажил-агылдарга аңчылар эвеш-лээр чечелээр, аңчыларын мунар азытарын дугуржур чу-гаалажыры болгаш күш-хүне-рин, ок-чемек айтырыллары бо хүнерде дугуржунган ту-рар ужурулг.

А. ТОПУУ-ООЛ.

АЖААЛДА ДООЗУЛГАН

Бай-Тайганың «Мурнакчы» керээ ажил-агыл тарва ажаап алышынын доозуп күрүңге тарва садар планын чеди катан ажыр күсөткен. Күрүңге тарва са-дарын ам-даа үргүлчүлээр турар.

«Мурнакчыны» ажил-агылдары ам бү-тү күштү мал чермерин белеткелди доозарыне мөңгөш. Мында септе белет-келди планнамын барык-да 60 мыңга хуу-зу күсөткөтүлгөн. Улут-Кыргы болгаш Ба-зарак Алаа деп черлерде хей септелер чаа-чаа сараттарын немей тургускай.

ЧӨӨН-ХЕМЧИКТЕ

Районун ажил-агылдары бо чылын 29.000 гектар тарва култураларын ажаап алыр. Сентябрь 17-нин мерээ-биле алм-га район 10.000 гектар тарва културала-рын реэп, 6.000 гектар тарааны ажаап алган. Район гектарга онзааштыр 6,9 центер дүжүтүп ай турар.

Ажаап алышыны «Чыраа-Бажы», «Сүт-Хөл» совхозтарда, «Большевик» колхозта бедик темпиги чоруп турар. Районун тарва хүлээп алыр баазаында 632 тонна тарва кирген.

СЭТА-НЫҢ ИНТЕРВЬЮЗУ

Сүт фермаларының курлавырлары

ССРЭ-ниң УАЧД-инге мал-чыларын бүтү-авиле семи-нары алаан хой хүн дугурзууда үргүлчүлгө келген. Семинарга киришкенер чуртун ажил-агылдарында хей продукттуг сүтүр малдар өстүртүнгени-ниң дуржулгазын нитизи-биле танышкан.

Тускай эртемнигелерин, эр-темнигелерин ол ужуражыш-кынынын түңнелдерин тайы-лабылашкан. ССРЭ-ниң Керээ ажил-агыл министрствозунун урелиг малдар өстүрүп күрүңге казыларын саап өөредир-иниң начальниги А. И. Кравче-но СЭТА-ның корреспонденти-зиге мында дээр:

— Сүт фермаларының бүтү ажил-агылдары малдың про-дуктулуун бедир—он чугула-да сорулгадыг. Ол ажил-ишти бедирлиг организастарынын курлавырларын ажилгалче мо-билиастарынын үлөгөр-чи-жөө Москва областың колхоз, совхозтары көргүзүп турар. Оң фермаларыда уксаалыг кодан малдар азыраарын, өстүрерин, оларын продук-тулуун бедиреринин зоотехни-

я удуу тургустунган. Ындыг үчтүтүн түңнелдери малды үнелээрлик (бонитров-канын) үндөилгө болур. Ажил-агылдарын тускай эртемни-гелери болгаш дууручулары өң эки малдарын урелиг болук кылдыр амдыгааштан-на ши-ли ап турар. Ам кол болук болур ол малдарда областың колхоз, совхозтарынын инекте-ринин шүтүзүпүн чартыккан хей кезин өөрлөштүргөн.

Москва чогулда чаш мал докуртурарынын болгаш төрөз казыларын саап өөредир-иниң специаластаттынган түс-чүс фермалары база тургу-стунган. Урежидилге ажилы-ның хүлээп алдыган система-зынын берип турар түңнелдери эки: инектерин чылда 3000 ажыл килограмм сүт бээр про-дуктулуу областа доктаамал апарган—апаа 1967 чылда бир инекте-не ортумаа-биле 3228 килограмм сүт саап алганын.

Чуртун урелиг мал өстүрер черлери 78 сааныг, ажил-агылдары болгаш фермалары малдың уксаалыг биле про-дуктулуун сайырапгайдылган турар. Олар чылда бир инектен саап алыр сүтүн 4,5—5,5 муң килограмм болгаш оон-даа хей болурунга чедирген. Урелиг мал өстүрер черлер болгаш ажил-агылдар «Лесеновский» (Омск область), «Омский» (Омск область), «Сычел-канын» (Смоленск область), «Молочновский» (Вологда об-ласть), оон-даа өскелериниң че-дикшигинин болгаш семинар-га демгелеткен. Урелиг мал өстүрер 17 ажил-агылда саг-галдарын шынарнын аа-йы-биле бугалар үнелээринин пункттарын, чаа лаборотори-лар тургустунуп турар.

Ам колхоз, совхозтарын ба-раан фермаларынын кол малы симментал, хонжук херен, ка-раа болгаш хурун уксаалыг кылдыр инектер болган. Оларны сайырапгайдыларын апар-лары урежидилге ажилынын кедилгил пазың өзүгаар чер болганда тодаргайлаштыган. Ол планын боттаргайдылар ма-лын продукттулуун бедире-риниң чаа алыр сүтү ариб-дырын оруу болур.

Кызыл хоорайның мурнакчы бөдүрүл-гелеринин бирээниң даярдыгыга камна-дында ажил-ишчи шалыкчыларын шит-тинген деп бижар чегитиң ажилчыны Валентина Шуднева бөдүрүлгөүзү ажилдап, бедик көргүзүлгөни күш-ажыла чедип ап кел-ген.

Ол төрөзүн бөдүрүлгөүзүне 12 чыл ажил-дап.

Валентина Шуднева дуржулгазын хей бижыкчыл. Оң исер, жолдары-биле бышак чүс-чүс платок төлөп, том бо-

гаш эске-дап кымысларын даярдыгыга камнадында хойну бөдүрүп үндүргөн. Мурнакчы ажилын эш норманын доктаамал ажыр күсөдип, шалыкчыларын оодурунда кирген.

Эш Шуднева чүгүле бөдүрүлгөүзү шалыкчы эвес, харын идепкейлиг хей-нишчил. Анык коммунист бо хүнерде солуннар болгаш журналдар чылдар ажилда эне-идекейлиг киржип турар.

ЧУРУКТА: В. Шуднева.

Фото: А. МЕЛЬНИКОВТУУ.

СОВЕТ-БОЛГАР ЧУГААЛАЖЫШКЫННАР

Совет Эвеледлэйн Коммунист партиязының Төң Комя-тетинин болгаш Совет чыактын чалаанын өзүгаар Бол-гарияны Коммунист партиязының Төң Комитетинин Барга секретари, Болгарияның Улус Республиказынын Министр-лер Чөвүлелиниң Даргазы эш Тодор Живков болгаш БКП ТК-ның Политбюро кенжигун, БУР-нун Министрлер Чөвү-лелиниң Даргазынын бирги оралачыны эш Живко Живков олар сентябрың 16-да Москвага туруп турганнар.

СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары эш Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюро кенжигун, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң Даргазы эш А. Н. Косыгин болгаш СЭКП ТК-ның секретары эш К. Ф. Катусев олар-биле болгаш эштер беса-лалар кылган.

Беселдеринин үезинде ССРЭ-ниң болгаш БУР-нун Комму-нист партияларының база чыактарынын дууручу ажил-агылдарынын аразында ийи чутка социализмниң болгаш коммунизмни тургузарының, СЭКП биле БКП-ниң аразында, ССРЭ биле БУР-нун аразында бүтү талазын кады ажил-а-жылашканын улам ийи хөгжүдөрүнүн өйү келген айтыры-ларын талазы-биле саал-опаалар солтуушкуну болган. Амгы үениң делегей байдалында бот-боттарыга сонуургал-ды болуп турар айтырылдары база чугаалажы көргөн. Де-лөгейде социализмни тургуштарын бүтү хемчеглөр-биле бы-жылгаар болгаш империализмниң чымызыншиктарына өй-түр шалышыкыны күштелдирер согула-биле социалист эске-даа турттар-биле ССРЭ-ниң болгаш БУР-нун кады ап чорудар күнөшпикшияры улам ийи катыштыры-нын согулазынче улуг кичээлгелер беселдерга уталаа тур-ган. Оон-биле кады амы-дунна харылаадырың болгаш де-лөгей байдалың талазы-биле чугаалажы көргөн бүтү ай-тырылдарга хамаарыштыр үзөл-бодалдарың долузу-биле

чагыс эштер болуп турарын база катан бедиктаан. Совет-болгар экономиктиг кады ажилдажылыгы боттадылары-биле, ССРЭ-ниң болгаш БУР-нун улус ажил-агыл планна-рын 1971—1975 чылдарда дүштүрери-биле болгаш ол үе-иниң дугурзууда Болгариянын улус ажил-агылынын улам ийиңи хөгжүдөш-биле холбашкан алыр хой айтырылгар-нын талазы-биле база 1969 болгаш 1970 чылдарга хамаарыш-кан чыгыш экономиктиг айтырылдарың талазы-биле чу-гаалажышкынар болуп удурунку ажилдакчыларын Москвага чоруу турганын үезинде ботталаан. Бо чугаа-лажышкынын мурунда ийи чуртун планнаар орталы-ры улуг ажилды кылган турганнар.

Болгариянын улус ажил-агыл улам ийи хөгжүдөр болгаш Совет Эвеледлэйн база Болгариянын Улус Респу-бликазынын аразында бүтү талазын экономиктиг кады ажилдажылыгы болгаш болгаш калбартыр согула-биле ийи-бүрү болгар барааннар-биле солтууга кылдыр нефтини, газды болгаш электроэнергияны Совет Эвеледлэ-ин БУР-га бөрүнниң дугайында принципалдыг дугуржу-ла чедип алганын. Болгар экономикага амдыралчыл чугула-болуп турар кара металлдары, ийишпи, целлюлозаны бо-гаш кадыг эске-даа барааннары БУР-га бөрү дугайында дугуржуламын чедип алдыганы ийи чурттарга улуг ужу-дузалап болуп турар. Совет Эвеледлэйн улус ажил-агыл бо-дунуң элээлде БУР-нун үлөтүрүвүн, керээ ажил-агылдың немелде продуктуларын база алыр, аңаа өңкүт металлдар, кабык хереткедиг барааннар, химия үлөтү-рүнүң адмдарынын продуктуларын болгаш эске-даа бараан-нар хамаарып.

Болгар үлөтүрүвүн чамдык адырларын хөгжүдөр талазы-биле бот-боттарыга ажилыг экономиктиг кады ажил-да-

жылыгы калбартыр дугайында талаалар дугуржуп алган. Химия продукциязы болгаш топуз хереткедиг барааннарын бөдүрер элээң каш үлөтүрү бөдүрүлгөлерин тургузар тала-зы-биле БУР-га дуаа көргүзүлгөни дугайында Совет Эвелед-лэиниң белен болуп турарын база апаа илереткен. Ол со-рулга-биле Совет Эвеледлэиниң ийи-бүрү хемчеглери дегилдерин Болгарияже чорудар болган эржеок чугула техниктиг ду-заны көргүзүр. Оон-биле кады болгар ажилчыларын ху-лаанчы-биле Совет Эвеледлэинге той бөдүрер талазы-биле немелде күчүдөрүн туткан. Болгариянын улус ажил-агыл-ның хереткедериңге киер маш белеткелди калбарган ту-рар база ол ишкан Болгариянын Улус Республиказынын продукциянын алыртыга сонуургалдыг болуп турар чамдык эске-даа бөдүрүлгөлерин туткан турар. Чижээ, БУР-га бөрү целлюлозаны бөдүрер талазы-биле заводту кады күжөшпик-кылар-биле турары көргүлгөн.

Чөдүр алдында дугуржула өзүгаар Совет Эвеледлэиниң болгаш Болгариянын Улус Республиказынын план база далтыны салып талазы-биле организаны 1968 чылдың декабрь 1-ге чедир бо чугаалажышкыларын үезинде чугаалажы көрүп турган айтырылар талазы-биле эржеок чугула ду-гуржулаларга атты салылар.

Чоруттугунан ужуражышкынынын түңнелдери Бол-гарияны болгаш Совет Эвеледлэиниң улус ажил-агылдың улам ийиңи хөгжүдөрүнүн эрте-ажыктарында таарым, БУР-нун экономиказын хөгжүдөрүнүн 5 чыл планын чога-дыр талазы-биле ажилды доозарында таарымчалыг байдал-ды тургузуу, ийи чурттарын аразында бүтү талазын үре-түшкелде экономиктиг кады ажилдажылыгы калбарты-рында чаа перспективаларын ажилдар дөр дугайында совет болгаш болгар талаалар бөдүрүлгөни элерейлээр.

Ленинчи найыралдык

истен берген орун-биле

НАЙЫРАЛДЫҢ ОРУУ

«Коммунист тургузушкунуң чорудугазында туруп турар национал бот-харылааларныкы бүгү айтырларын партия Ленинчи национал политиканы хажык чок чорударында үндөшүзүш, пролетар-жы интернационализмни тургузары-биле шийир-леп турар... Коммунизмни материал-техниктиг баазаны тургузары совет улустарныкы улам сырый каттыжарыкче апар чыдар...»

(Совет Эвилелинни Коммунист партиясының Программасында).

ХОЛ-ХОЛУНДАН ТУТТУНЧУП АЛГАШ...

«Ажылчы адыгын, тараачынарныкы, улусчу интеллигенцияныкы чалгыс эинин, бистик чурттуң улустарының акы-дуума-лыкыңың бузууң болгаш найыралыңың улам ийи бажыгарың чедип алары — бистик бүгү тилектегиңиң магалдыкың деп, СЭП ТК-ның «Владимир Ильич Ленинниң төртүтүгүнүнүн хунуңден бээр 100 чыл оюнга белетке дугайында» доктаалыңа чугаалаң.

Ак-Довурак хоорайда «Тыва даг-дугу» туудуг эргелелиниң «Тыва даг-дугу» комбинаттың партия, профэвилел, комсомол организациялары чон ортузунга ажылды аңаа дүштүр чорудуп турар.

Ак-Довуракта туудугжарыңың сорулганы — комбинаттың ийги элчээниң туудуг эргелелиниң дүргөниң, эң-не шынарлыг кылдыр чорудар деп чок чүтүкчү утуп алган. Ак-Довурактың хой кижилер коллективниң Төрүн чуртка белги шынарлыг даг-дугуң бээр дээр соксада чок ажылап турар.

Бистик хоорайда Совет Эвилелиниң ийи-бүрү республикаларындык, эң ырак дээр булдуңарында бистик кижилер кээп ажылап турарын кижилер магалдар. Олар шуптузу Тываның аар улустуңунуң баштайгысында чедип келген, чалгыс өг-бүлениң кижилери шыкаш улугаары-даа, чалгылары-даа хол-холундан туттунупкан ажылап турар.

Чоокта чам мындагы солун чүвени билди алалык: чүтүк «Тыва даг-дугу» комбинаттың коллективинде дөртен хире нациянык кижилери бар болду. Оларны адаарга бестин солун: орустар, украинер, белорустар, тывалар, эстоннар, латыштар, хакас-тар, татарлар, чуваштар, поляктар, гректер, шорлар, молда-ваннар, несиетер, нанайлар, цыганнар, ком-периктар, адыг-чежеки саңаар боор. Олар шуптузу чалгыс кижилер дег эл-сөт-килдиг, чалгыс сорулганы бугурун — коммунизмни тургузуп турарлар.

Найырал, эң бажыг ажыжык турда, чуну-даа дескетпей кылдып кааптар. Харын моңу ужурунда мындагы чүвени кижилер бодол келир-дир. Бистик бригадалык Ак-Довурактың туудуңга 1980 чылда тургустунган. Оң мурнуңда-даа келгенер хой. Бистерин, келдээр мал маалда, чер кезип чоруп чораш кижилерини туудуңуң тускай эртемине өөредип каан болгай. Кимнар өөр-кеткеняй? Бистик улуг совет чуртувустуң хой черлеринден келген, туудуңу чорударында-даа, фабриканы ажылаарында-даа билдиги, дуржулгалыг кижилер өөретен. Чижээ, элээр-ге, мен баштай келгеш, аңаа туудуңу турдум, ам бригадир кылдыр депкилди каан. Бригадалык коллективти: туубу салыр, бетоннаар, опадубка кылдыр, арматурщиктер, бизаңчылар дээр, кылбас-ла чүвөсчү чок.

Аңаа мындагы баштайгы үеде кээп турган орус, украин бол-гаш өскө-даа эштер бисте кол башкылар турган. Ам-даа мы-чаар согон болур. Бисте мастер В. Гускин деп кижилер тур-ду. Көлдөдөн келген тыва оолдары өөредирде оң кызымаан ки-жи кайгаар. Мастерлер келгеш, кылдыр чүвени айткан, өскө херзэн бугурун чоруй баар чүвө болгай. А ол кижилер оолдары өөредир дээр, болу кады ажылааш турунтар. Ажылды кан-чаар кылдырн сепкилге кири айтп бербээн шагда, ооңурун-наас. Туудуңуңуң аразында разряд чедип алдырыңың өө-редилгези чоруп турда, кижилерин разрядың бестериниң хем-чегерин, харын кижиниң болуңда-даа артыкка кызыл кел-дир. Шак оорган найырал, ажылга дуулажыр чорук, коллек-тивтиг човушкыг бажыг-биле туруп келер, а ол дээрге ком-мунизм тургузушкунуңга бузулбас шижээ дег куну-тур.

Ыңчаар кады, бот-боттарың деткижиң ажылаарың, ажыла-ның бугуруңуңуң ууг илгилг. Бир-ле катал материал скла-ды хадгана берген, бисте кадалар чок болу берген, ол чокта ажыл туруп болу. Фабрикада бригадалык турар танымал С. Широкова дег бестер:

— Ажыл саалады, дуулап кор — дидим.

— Ыңчанмай канчаар, нити херээвис-тир — дээр, ол до-раан дуулады.

Удаваанда ол бригадага түр үеде каш кижилер херек болу бер-ген.

Кижилерден берип кор — деп, менээр чедип келди. Бис база байлады денелер көргөш дуулажымыс.

Түңгелдене нити херек бүткөш, ажыл саалавады.

Ак-Довуракта кижилер мындай байладыг ажылап, өөренип турары бистик улуг ажыламыстың бурунгаар шылыкын ба-зымынга дос болур быра ол-дур.

Бистик бригадалык Ак-Довурактың хой туудуңуңа ки-ришкен. Чижээ, Постоаныйн суурун эгелеп туушкан. Оң соонда фабриканыкы ийги элчээне ажылап турдуус. Чурт-талга бажыңарын чегени туудушпаан дээр. Ам электри станцияныкы алдымышкында ажылап тур бис. Мында туудуг бригадалары шуптузу мындай орутук эртен.

Туудугта саалаа чокка, кангалгалыг болгаш шың ажылаа-рың: төлөвселди сайгарып билип, оң сметазын сагымын, үрей кылдыр чорукту болдурбазын, материалды ооздалтазын, кангалгалың сагымын харын-на өскө республикалардан бисте четкеле келген дуржулгалыг эштерден өөренип алганымыс ол болгай. Ам бистик туудуңуңуңуң ол бүгүн эң бисте апар-ган. Харын оң ужурунда планывистың үргүлчү ажыр күтү-дип турар бис. Бо чылдык бирги чартымында туудуг планын 103 хуу күсөтүшкө, а эртен августу — 144 хуу болган.

В. И. Ленинниң төртүтүгүнүн хунуңден бээр 100 чыл оюнга төлөттиг ужуражыр дээр чарыс бисте калбарган. Д. Дайын-чы, О. Арапай, Н. Апыш, М. Чалгын-оол дээр шыкаш мурнак-чыларныкы үлгери-биле ажылап турган, алган хулаалгелери-висти төлөттиг күсөлеринге бүзүрелдиг бис.

Ак-Довурак хоорайныкы чону менээр улуг идеяда коргузуп, СЭР-ниң Дээди Советиниң депутаттыгга соңуп алган. Ону шымыжытар дээр кызар апар. Ыңчангыс соңукчуларныкы чалгыларын күсөлерин талаш-биле хемчегерин ап, Москвада топ албан черлеринден бээр айттыр тургусукаан, туудугта, комбинатка хаджарышкан чамдык айттырларын шийирлеп турган мен.

Ак-Довуракта туудуңуң болгаш комбинаттың хой муң, хой националдык коллективтери беш чылдык ушук чылдык план-нык ооналгаларын ажыр күсөдип, улуг баштычы Ленинниң төртүтүгүнүн хунуң төлөттиг уткуур дээр күжүн харамнамайн шылааларлар.

С. СЕНДАЖИ, СЭР-ниң Дээди Советиниң депутаты, «Тыва даг-дугу» туудуг эргелелинде туудуңулар бригадир.

ЧОЛУ ТИЛЭЭН

Синир-дашты — эртинейи
«Синили» тургаш, арылаптың
Ховөң шыкаш улазыннар
Хөну, кыпас, соокка доңмас.

«Даг-дугу» комбинаттың
Далай болган ханы экинги
Корей айык маалдыр чорук
Көрүсөрем: оон-даа күштүг

Найырал дээр — каның каны
Нацияларын сырый каткан,
Анык, кырган акы-дуума
Аал ишти — чалгыс бүлө.

Найыралга — шижээ-күчээ
Нахистер-даа тынымаан чүсө,
Халап дайын орту бестин
Халадаш, күжү чепейи ошту.

Ыңчангыштын заттын дүгүн
Төрүн чуртка байлап ортун.
Ыңчангыштын Кара-Дашта
Төрөл чоңунуң чолу тилеңи!

С. САМБА-ЛЮНДУП.

В. И. Ленинниң төртүтүгүнүн хунуңден бээр 100 чыл болур оң-биле бо-лаш Ленинни комсомолдун 50 чылы-биле холбаштыр. «Тыва даг-дугу» туудуг эргелелиниң бүгү туудуг учас-тар коллективтеринде база «Тыва даг-дугу» комбинаттың чегтеринде күш-ажылы бестик көдүрүшкуну-нүн байдалы тургустунган. Коллек-тив бургуз бестик коммунисттиг хулаалгелерни алган.

«Тыва даг-дугу» туудуг эргелели-ниң ажыл-ишчилеринге күш-ажылы оңа зайымышкын Бүгү-эвилел-дин комсомолу шылыкты тууду-гарыңың комсомол организациялары-ның «Комсомолдун байыралында» — күш-ажылы бестиктер деп аттыг күш-ажылы хемчегериниң эстафета-факелы Ак-Довуракка турган үең-де болуп турган.

Ол өйдө анык туудуңулар оона-ларын 110—115 хуу күсөдип, «Күш-ажылы апар» деп база ту-дугулар хунуңге тагарыштыр на-йыралдыг кижилерин организаци-оннаар. Августун тоңкузунде Бүгү-эвилелди эстафета-факелыңе ала-дар болдурган күш-ажылы элчээ-ниң түңгелден кылган.

Ажылга болгаш өскө-даа хемчег-лерге Күжүгет Калдар-оолдун ча-дымышкылар болгаш Рауан Губайду-линниң дашкылар бригадалары, сту-дентилерниң «Сибирь» деп туудуг от-ряды база № 48 туудуг эргелелиниң Клара Тинжмей баштаан шеверлек-чилер бригадасы эң дээр түңгел-дерлиг болган.

Ол коллективтерниң төлөөкчиле-ри — В. Садыр, М. Монгуш, Л. Пав-люшкина, Л. Чалбаа оларны эстафе-та-факелди Красноярскиге чедир төлөөкчү кылдыр соңоон. Олар ону Бүгү-эвилелдин мида шылыкты ту-дугу — чалгалгал-санын комби-надыга чедир бергенер.

Бүгү-эвилелдин шылыкты тууду-гарыңың комсомол организацияла-рының ол эстафета-факелиниң чо-рууру оруу: Амурда-Комсомольск — Братск — Селенгинск — Ак-Дову-рак — Красноярск — Амурда-Комсомольск хоорайлар болуп ту-рар. Бо — найыралдыг орун-дур.

Августун 28-те Красноярск хоорайга митинг болган, аңаа бистик төлөөкчилеринге Краснояржилар эстафета-факелди болгаш Ак-До-вурактың аныктыгарын күш-ажылы тилелселериниң дугайында рапортту бергенер.

Байыралдарга холбаштыр кол-барткан коммунист чарышка шы-ларап турар өскө-даа мурнакчыла-рымыс хой. Комсомол организация-ларының бо талаш-биле оңа чор-лаарың кижилери рубликче ла-бойшук Х. Давла, шукатур-малар Н. Матасова, чалаачылар М. Кан-оол болгаш Г. Адамжы олар болуп ту-рарлар. Комсомолдан партияга ху-лап алган М. Сундуй-оолду база дембелээр бис. Ол — улааныр, чаа чүдөдериң дилеп тып чоруур ажыл-дакчы. Ону фабриканыкы удурту-лазы элчээг начальниги депшит-кен.

Бистик найыралдыг, хой нацио-налдык комсомолчуларымыс ми-дык кижилер кылдыр кижилерде ажылды партия организациязының удуртулазы-биле улам күштөдирер апар бис.

Ам бисте бир кол соруга — аны-актарың өөредилгениң боттуг ор-ганизациял тургаш, оларныкы идея-теоретиктиг деңгелни бестик дээр бугу күштүг салыры болур.

В. СЕМЕНОВ, Ак-Довуракта ВЛКСМ комитетиниң секретары.

Даг-дугу арыглар фабриканыкы ийги элчээниң кол көрүзүңуң туудуңда В. Постниковтун арматурщиктер бригады — мурнакчы. Чуртка — бригаданың мурнакчылары (солагай таладан) В. Капустин, С. Монгуш болгаш И. Рыленко олар ажылың сүмөлөшүп туралар.

Бистик бригадала 20 кижилер. 1962 чылдан эгелеп ажылаан бис. Фабриканыкы улуг көрүзүңга, өмнөгө ту-дуңга, ТЭЦ-ке, чуртталга ба-жыңарыңа туудуг кылтылап тургудушкымыс. Ам советтү үеде ажылап турар чериниң — райоңун харылаа контора-зың тууду.

Август айныкы планын 119 хуу күсөтүшкө. Илангыя Владимир Ильичиниң төртү-түгүнениң бээр 100 чыл оюнга алдар болдурган чарыш-ка киришкө, бисте Раа Ива-нова, Ооржак Комбу-оол, Ор-ту-Назын Топул болгаш өскө-

Чүткүлдү оттуруп берген

лер-даа улуг чүткүл-биле ажылап турарлар. Совет Төрүн чуртувустун аңгы-аңгы черлеринден чы-гып келген бистик бригаданыкы кижилериниң аажок найыра-дыг чурттал турарлар, мас-терис Губайдулинниң тех-

никтиг удуртулазы-биле ту-дуга ажылды үрей кылдыр чо-руту болдурбайн турарымыс өөрүчүг.

Чылдың эгезинде 80 аал ишти чурттал бажыңыңың ту-дуңга тургаш, ону чогуур өйдө дуулааган бис. Ам советтү үеде даг-дугу арыглар фабрикада Т. Пышынговтун арматурщиктер бригаданың чарышта кылтырып алган ажыл-дап турар бис.

Бистен келжээк школада 9 кижилер өөренип турар, бир ки-жи институттун бирги куру-унда заочно кирип алган. Ыңчангыс бригаданың бүгү кижилериниң өөредилгези-биле хаара тузар дээр кызылдар апар. Башкы Ленинниң «Өе-ренер, өөренип болгаш база катал өөренир» дээр сөстөрүн кызыл-даа утпас бис. Илангыя дашкылар курузунга өөренип туруушта бисте сагыш чо-ваашкыныг башкылар тур-ган Полина Васильевна Дмит-риченко кызыл-даа утпас мен, чүте дээрле ол менээр би-лигге чүткүлдү оттуруп бер-ген. Мээң өскө өөрүм-даа ыңча дээр улау.

Күжүгет АЛДЫН-ООЛ, ашчылар бригадир.

ЧУРУКТА: (солагай таладан) — бригаданың мурнакчылары В. Титова, М. Монгуш, Л. Ефим-цова, Б. Дамбын болгаш В. Дроздова.

Эгези салдыг

Комбинатта музей тургузары-ның эгези салдыгын Ак-До-вуракта бар даг рудаларының, минералдарының, даг-дугу ру-даның бүгү хемчегерин мида дегдээр.

Маңаа Ак-Довуракта тууду-нун баштайгы хунериниң, Ак-Довурак — Абза оруунун, фабриканы ажылаага кирип турганының дугайында чурук-тал хой турган болза, улам эки. Тыва чоңунуң эрте шагдан бээр болгаш амыг анык хоорайныкы хой национал кижиле-риниң амылгал-чуртталгалы-ның, ажыл-херзиниң, эл-сөт-ниниң дугайында чурктарың, хе-рекеттерин, сан чуратайлар-ны музейге экиеп бээр болза.

Х. МИЖИТ-ДОЖУ, пенсионер.

«СЭР-ниң улустарының бажыг акы-дуума бузуун бажыкканы, бистик Төрүн чуртувустун социалист республикаларының экономиказының, культуразының чектелешкени, оларныкы бажыг чалгыс эви национал айттыргы шийирлээринге Ленинни өөредилгениң, партияныкы политиказының шынынын, пролетаржы интернационализмниң тилелгезин бүзүрелдиг бадыткап турар».

(СЭП Төп Комитетиниң «Владимир Ильич Ленинниң төртүтүгүнүн хунуңден бээр 100 чылга белетке дугайында» доктаалында).

ҮЛЕГЕРИН КӨРГҮСКЕН

Москваның автоорук инсти-тутунун студентилери 180 кижилер Ак-Довурак — Абза оруунун туудуңга июнь 25-тен өткөш 24-ке чедир ажылааш барган-нар. Студентилериниң Бүгү-эвилел туудуг отрядының Уставын-да мыңчаар бижээ: «Күш-ажылың сагыла-чурумуң шыгың сагыр, ажылдың тер-гини болгаш эң шынарлыг болурун чедип алыр, техника-ны, туудуг материалдарың, хе-ресекелерин камнагалыг көр». Аңгас-пропаганда болгаш культура-массалыг ажыл чор-дарыңа илчепкейлиг кириж, тус чериниң чоңу-биле найыра-ды бажыггаар, улустарныкы ин-тернационалдык найыралды бажыггаар болгаш хожжүлөр».

Оларга Уставтын өзүрүг бү-рүзү хунуң бүгү амылгалга удуртула болу берген. Олар бисте Ак-Довурак-Абза ара-зының 230 км оруунуң туудуң келер чылдың кузунга чедир дээрарың чүткө дуулааар дээр келген элчээг болгай. Москваның студентилери — бе-дик культураныкы элекчилери, олардан орутукту туудуңулар, тус чериниң бүгү чоңу үлгөр алыр.

Орук чамдык черлерде далай деңгелден 2500 км бедикте турар болгаш ында жажыг суг-лар, хая-даштар эңме-дикчок болганда, аңаа бажыг сагыла-чурум чокка хожжук. Ыңча-гаш студенттер отрядтарың оңаа организастыг болгаш са-гыла-чурумуң принципке үн-дөшкөп тургускан. Ол институт туудуг кылдыр студентилериниң аразыңа нити дээр өөредил-ге чериниң коммунизми болуп принципти бестин бо орук ту-дунга ажылап турган.

Нити институт коммуниз-миң принцип дээрле ажылдап алган ашша шуптузу нити кав-

сага кирер болгаш Москвага челе берген соонда ону дең кылдыр үлгөй алыры болур.

Найысалаңгы студентилери баштай-ла 500 муң рубльлик нарядын ал алгаш, эки органи-застыг, найыралдыг ажылда-ны-биле ол нация күсөдүн шылааннар-даа. Ажыл дооступ, олар чанар дей бергенде, эң шыларгайг ажылдаан 25 ки-жиги Хундүлел бижиктер-биле туудуг эргелеңи шаңнаан.

— Бо чериниң араттары-биле чамдык студентилер таным апарган, оларныкы атын мунуп өөрөнгө-дээ турар улус бол-гай, а оларны аразында гру-зинеер, чеченер араттар-биле домой айт мунар — деп, Кара-Суг суурда чуртталчалар бистер баштагы аарак чугаа-лап турар бис.

Олар чүткө ажылаар эвес, харын хожжүгө, ирга база мыңхтар дээрлиг туудуңулар магалдап турар. Туудуңуларга база ол черин чоңуңа студен-тилери ийи концерти көргүскө-нер. Аңаа аны-бүрү дылар кырыңа ирлап, аны-бүрү улустарныкы танчыларын ойлап турган.

— Студентилериниң аразыңа ийи ысман анык оолдар ба-за турган, олар боттарының мы-лыңа мыларын ырап турду — деп, бис үргүлчү ынакшы-биле чугаалаар бис.

Ак-Довурактың болгаш Аб-азаның спортчулары-биле спорт-чу ужуражышкыңарың-даа кылдып турганнар.

Орук туудуңуларын ол найы-ралдык коллективти чылың-биле үдээр — олар Абазаны тава-рып чалгылай бергенер.

Н. В. КОЛЕНЦИОНА, Кара-Суг суурда партия эге организацияныкы секретары.

Аас-кежиктиг бис

«Тыва даг-дугу» комбинаттың даг-дугу арыглар фабрика-зында электрослесарь мен. Кол ажылы — электромоторлар, электри шимчедикчилери септээр. Электри четкиңде кайда бир черге урелишкени болу бербезин, фабрика узукта чок ажылдазын дээр бүгү күжүвүстү, билиниңи берип турар бис.

Ажылдап эгелеп турумда, фабриканыкы топ бузуруга лабо-раториязыңа Салчак Чылбак деп уруг ачылдып турган. Ажыл аайы-биле эш-өөрлөң мыңаарымга, ону эңиң ажылап турар дидир. Кылар кол ажылы — рудалы анализирер, белең про-дукцияныкы шынарын илерепти тымар. Чижээ, лаборатория-да ажылап турарлар рудала даг-дугуңуң чеге барыңың ху-зун, кандыг сорт дээрлиң илерепти тымар. Салчак Чылбак Бай-Тайга районнуң Бай-Талаан комсомолчу пүткөк бузуугаар маңаа келген турган.

Оң соонда Салчак-биле оңуктер болу берип, кады кино-га барып, боттарымыстың ажыламыста солун азы четис болуп турар чүдөдериң чугаалажып, чамдыкта шугунуңааңың бу-биле хемчелешип-даа турдуус. Чүгө дээрге соругааңың нити-ле болгай — Төрүн чуртка болдур-ла хой продукцияны бээр-инге шыдаар шаа-биле салымышкыны кириер.

— Бронислав, ажылдаа бир-ле чүс билдинмей-дир, кан-чаар кижилер боор мен — деп, концертке чораш, чоруп олду-рушта Салчак айттырды.

Даартамында оң өөрү-биле кады ону шийирлеп алган бис. «Кончуг-ла кызымак, чүткүлдүг уруг-дур» деп бодол тур-дум. Оң соонда бот-боттарымыс мыкышкы берген бис. Ы-ленип ап, куламыс дуктуруус. Оон бээр азын ор болган. Ам ийи уругуң бис — Любавыс 4 харыг, а Лена — 3 харал бар чамдар.

Бо хүнерде В. И. Ленинниң төртүтүгүнүн хунуңден бээр 100 чыл болур оңаа төлөттиг уткуур дээр алган хулаалгелерини-ти мылтыг күсөдир дээр кызымак ажылап турар, бис, ың-чангыс аас-кежиктиг бис.

Б. КОРОБЕНИКОВ, электрослесарь.

ЧУРУКТА: — Салчак болгаш Бронислав Коробейниковтар. Фотолары С. ФЕОКТИСТОВТУ.

КЫШТАГЛААШКЫНГА БЕЛЕТКЕЛ — ХҮННҮН ЧУГУЛА АЙТЫРЫ

Чоокта чаа Барын-Хемчиктин кезде ажал-агым буудура-га эргелетилеги мал ажылынын тускай эртеминдеги хура-ла болган. Мал кыштаглааш-кынынга белеткелдерини ду-гайында партиа обкомунун бөрүзүнчү болган Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин доктаалын алаа таныжып чу-гаалашкан.

Барын-Хемчик районда малдын баш санынын болган оон продукттуулунун чылдан чылче өзү ооранын чамдык фактылары бар. «Барлык» сов-хоз мал ажылын специализа-таар талазы-биле чамдык эки чүүлдерин кылган. Бижикиг-Хаа сүт-бараан фермазы сүт буудурунун чыл бүрүдө ко-вудини келген болган дүктүн чылдаа база ковуздон. «Барлык» колхозтун ажы-лышчылары чамдык чедикши-нерин чедип алган.

Мал кыштаглаашкынынга белеткел ажилдары «Барлык» колхозтун ажы-лышчы-лары өске ажал-агымдардан дээр чорудуп турар. Мал ка-жааларынын болган чурттага бажынырынын септелгенин чорудары-биле тускай ийи бригадалы тургускан. Оларын кезиктирери бо хүнерде ара-нында чарыштыг ажилдап турарлар. Колхозтун бирги хойжу бригаданын төвүндө чуртталга бажыныры септе-тинген. Кышкы мал сугтарар кулуктар кылдынган. Брига-далы кижилери оңтүңгө кө-жүп чедө бээр, электир чы-рык ажилдап эгелээр. Хойжу-лар бажынырында радио-приемниктерин.

Колхоз мал чедикши-нелин талазы-биле районда мурунку оорудуга турарла-ры бироза. Бо хүнерге че-дир ситен белеткелдини планы

сезен хуу чедө берген. Кестин-ген ситенири сараатташ, кажаалар ажилды эки чорук-кан. Сугу алаанда ситен шо-луден эң хоолдуг мелини кескеш, чаш алай-хураганна-га чидирири-биле белеткел. Колхозтун хойжулары чуртта-га бажыныры-биле 100 хуу хандыгыра болган ам олар-нын септелгенин шалыгын чорудуп турар.

«Барлык» совхозтун Ходе-лен салбырынын хойжулары кыштаглаашкынынга эки белет-келди чорудуп, хойжу буруу 8—10 тонна ситенин белет-кеш, кыштагларда чедирип алган, малчылар кыштаглар-нын болган чурттага ба-жынырынын септелгенин ша-лыкын чорудуп турарлар.

Чамдык иштыг чедикши-нер бар-даа болза, мал кы-штаглаашкынынга белеткел

Кышкык сакталып баалажык ажылыны Тамара Иг-натова Дунар хуу буудурага ам 3 чыл ажиллап турар. Ол автоматтык тараа дүжүкчүлүгү башкарычымын хуузаагени ак сеткилдик күөсүдип турар. ЧУРКУТА: муракчы ажылыны Т. Дунар тараа эжил турар.

ТОДАРГАЙ УДУРТУЛГА-АЖЫЛГА ЧЕДИИШКИН

Кызыл хоорай Советинин куш ажылы «Кок-Тей» сов-хозунун хуу ажилдарына үш трактор-хуу бригадалары ажилдап турар. Кышкы, час-кы, чайгы, күсүк хуу ажил-дарынын үзүндө оларын ажылын доктаамал удуруп башкарыкка коммунисттерин быжылган. Ол бригадаларын коммунисттер И. Радин, П. Ива-нов, С. Санников олар брига-даларып турар.

Бригада бурунгу 10—12 трактор, 8—10 комбайнын болган өске-даа көдөз ажил-дыг машиналарын быжылган.

Агым үзө совхозтун тараа-жылары чаа дүжүтүн тараа-зын ажаап турар. Ажаап алышкынынын эвено алы-биле арганизатан бис. Эвено бу-рунгу 4 комбайнын болган тараа сөөртүрүп ар автомашина-ны быжылган. Комбайнер буруу хуула алган социалис-тик хуулаагени болган тус-тус эвенолар, комбайнерлер ара-зында чарыштыг ажилдап ту-рар.

Өз-чакыг хуунар ажаап алышкынына шактыктап тура-ла, комбайнерлерини под нурууу тус-тус оналдаларын күөсүдип келген. Чикээ, дү-жүлүгү комбайнер Петр Ко-ков хуу буруу 2—3 норма чедирип турар. Алканар Старцев база оон чыгып кал-байн келген. Эдуард Васильев, Василий Липов, Василий Су-рыкин олар база шалыкын ажилдап турарлар.

Ажыл-агымнын шупту ком-байнынын иштелген герметиза-таан болган чамы тараа кезеринге таарыштырган, ил-чалташ тараанын чидирини болдуруйлар турар бис деп дик-ким чугаалап болур. Эки ажил дээш материалды болган мо-ральдык шактыл-маткал кем-чегерин баш ууур ажилдап кылган, механикаторларга оларын таныштырып, чаа дү-жүтү чидирип чок ажаап алып сорулга-биле тараажы буруу-нун харымсалганын бедиктен.

Тараажын ажаап алган шөл-дерин саванын болуп, ты-рып ажилдарын арганизатан, тыраан саванынын мал кыштаглаашкынынга болган совхоз-тун төп сүт-бараан фермазын сөөртүп, оларын чакса өтпе-ли дээш аккелген дораан-на кылрайты сарааттап, кажаалап турар бис.

Савандан аргылдан агыгты тракторлар чарып кирип турар. Күзүн андалар деп планнаан 2000 га шөлдерин 1100 гага бо үзө чедир эки шы-нарлы андаларында. Күсүк чед аңдырайлышын колдууна шөлдерин диктирер тырып арга-биле чорудуп турар бис. Келер 1969 чылда совхозтун бөрү трактор-хуу бригадаларын хөрүзүн хат ууур чоруктан кагылгап сорулга-биле шөл-дерин диктирер тырып чед ажилынче бурун шилчир.

САГЫН СААЗА

Мал ажылыга эң чымштыг үе — кыш чоруктап оор. Ни-тинин малын мелин кыш ажи-ларын магалдык кыштаг-ларда мал кажааларын, мал-чынынын чурттага бажыны-рын баш бурунгау септеп, чы-гылгап алыры болур. Мал ажи-лын харымсалганын ажил-дакчы бурунун кичээниге бо үзө өлчө уланган турар ужу-рдуг.

Ыныг түбүжө, мал семир-тир «Суклак» совхозтун Шоо-ла малчынынын кыштагла-рында мал кажааларын хой кезин үе бо хууе орайтай бер-тисе чедир-ле белен эвес. Мал-чынынын ам ораа черлеринге өлчөп өлчөп чок. Мал-даа, малчынын чаа берге бой-далаа. Харын-даа чамдык ко-валыкта мазын олун хороза чоруч бар. Олар чедир чедир килес өлчөгдиг малчынар олаар мажында бекти чедир-мейн. Ирак черлерден мажтаар

Ушкү арын 1968 ч. сентябрь 18

Болгариянын, Чехословакиянын, Польшанын, Венгриянын, ГДР-нин болгаш Совет Эвилелинин профэвилелдер төлээлекчилеринин чөвүлел хуралына хүлээп алдыңган ДЫННАДЫГ

1968 чылдың сентябрь 14-те Болгариянын, Чехословакиянын, Венгриянын, ГДР-нин, Польшанын болгаш Совет Эвилелинин профэвилелдер төлөткүчтөрүнүн төлээлекчилеринин чөвүлел хуралы Буапеште болган.

Чөвүлел хуралга киржишкенер болза: Профэвилелдеринин Топ Чөвүлелинин Даргазы Роза Корна-рова баштаан болгар профэвилелдеринин делегациясы, Профэвилелдеринин Топ-Чөвүлелинин Даргазы Карел Пола-чек баштаан чехословак профэвилелдеринин делегациясы, Профэвилелдеринин Топ Чөвүлелинин Даргазы Игнаш Ло-га-Совинский баштаан польша профэвилелдеринин делегациясы.

Профэвилелдеринин Бүгү-вентр Чөвүлелинин Чингине сек-ретари Шандор Гаппар баштаан венгр профэвилелдеринин деле-гациясы.

Хостуг немец профэвилелдер каттыжышкынынын Топ баш-таар черинин Даргазы Герберт Варке баштаан ГДР-нин профэвилелдеринин делегациясы.

ВПС-П-тин Даргазы Александр Шелепин баштаан совет профэвилелдеринин делегациясы.

Долу ажил болган эш-хуурунун байдалына болуп эркен жууражылга үзүндө бот-боттарынын эрге-ажыктарына ха-маарышкан айтырыштар талазы-биле бодалдарын найыралчы солчуушкуну болган.

Ужуражылга үзүндө бүгү делегейин профэвилел шимчээш-кынын агым үе-чадала хөгжүлдезинин, профэвилелдеринин оон ийгайы бот-боттарына харылааларын болган калы ажилдажылганын айтырыштар чугаалашкан. Москвага кылган совет-чехословак дугуржулга СССР-де байдалды чо-гумчалык болдуруйларга боттут үзүндө тургузуп турар деп, чөвүлел хуралды киржишкенер чедикши-нерин. Ол дугур-жулааларын практика кырында бот-боттары Чехословакиянын ажилын агымнын болган бүгү ажилчы чоннарнын агым үе-эне чугула сорулгазы болур.

Чехословакиянын профэвилелери — чуртуну ажилын аг-ымнын эң-не массалык арганизациясы — Москва дугуржу-лганын деттик турар болган ол айттыгын дугуржулгага көр-дүнгөн хуулааларын күөсүдирген хамаарышкан сорулгазы болганга улуг харымсалга-биле хүлээп алганын деп, чөвүлел хуралды киржишкенер сеткил ханышкын-биле демдегелзээр.

Болгариянын, Венгриянын, ГДР-нин, Польшанын болгаш СССР-нин профэвилелери Москва дугуржулганын күөсүд-иргенге СССР-нин ажилчы чоннары болган профэвилелери-биле бот-боттарынын чурттарынын ажилын агымнын ханы эл-сеткил каттыжышкынын илгерилээштер база Чехословакия-

нын арганизастыг ажилчы чоннары болган улугу байлак ре-волюция чачылдырга үндөлдөз, ЧКП-нин удурулганы-биле оларын мурункуда туруп турар нарын сорулгазын күөсүдип шилдээр деп, быжыг буудурунун илгерилээштер.

Адам социалист чурттарынын профэвилелдеринин төлээлек-чилери эркен үеин частыгыраагын чайдирдыгыг улааткан ЧКП ТК-нын январь болган май пленумунарын шиптирле-ри-биле дүштүр ЧССР-де боттадырып турар дечегерин боттары билп турарын дугайында мелегелзээр. Ажил-чы агымнын эрге-чакырганын камгалаары болган быжылга-ры эркен үеде частыгыраагын эдеринин херезге, социалист демократиянын оон ийгай калбарырынга, социалист ийги-лелди хөгжүлдеринге чугула магалдыл болуп ужурулг деп, олар боттарынын буудурун илгерилээштер. Ажилчы агым-ны ол демисел социализм тургузушкунуна башкарыкчы күш болуп күткө коммунист партиянын удурулганы-биле че-дикшишкын боол болур.

СССР-де январь советтерин таарымчактыг чорудулганы со-циализм ууру ажил азы чалып хуулаагени, бажынык национализм болган антикоммунист хонсерни кысырынга ажилдап болуп турар күштерге ууру туржур деп, чөвүлел хуралды киржишкенер боттарынын шиптирлиг тура-соруун илгерилээштер.

Чүгө моон-биле СССР-де байдалды чогуумчалык болурунга ийг берип болуп болган оон-биле кады Чехословакиянын де-виксирдегилер туруп турар эвилчел шигерилер чоруту ү-дүрүп болур дээринге боттарынын буудурунун чөвүлел ху-ралды киржишкенер илгерилээштер. Сөөлү оон чылдарда проф-эвилелдеринин аразында тургустунган калы ажилдажылганы моон ийгай-даа хөгжүлдер эргежок чугула деп, алды соци-алист чурттарынын профэвилелдер удуруткулары дугуржуш-канар. Боттарынын чурттарынын экономикагын болган камгала-кучурун быжылганын боттарынын партияларынга болган чакырганы алды чурттарынын профэвилелдер төлөткүч моон сойгаар-даа бүгү талажы дуузын көрүсүлдер.

Эргежок апарган таарылгалда ийи талажы азы хой талажы чөвүлел хуралдарын чымчаларын, бүгү делегейин ажилчы агымнын мурунуга агыт талазы-биле дайынырын болган делегей империализминин чымчезинишкынын сойгалар, бүгү делегейин профэвилел шимчээшкынын эң-не калбак чангыс эви тургустунган турар төлээде, кады ажилдарын чөвүлел ху-ралдын төлээлекчилери дугуржушканар.

Социалист чурттарынын профэвилелери болган ажилчы чоннары ыштан улустун маалдыгы демисел-биле эл-сеткил каттыштырып турар болган америк империализминин аг-рессияныга ууру оларын хосталгазы болган хамаарышпас

Чехословакияда байдалга хамаарыштыр

Сентябрь 13-те Чехослова-киянын Национал хуралын сессиязы болуун ажилын дооскан дээрин совет парла-га диктиркан болтай. ЧССР-нин чазанын саванын дуу-лаар хүлээп алган документи-лер болган шиптирлер олар-ны чайгышты чок күөсүдир болза, Москвага совет-чехос-ловак чугаалажышкынын чо-руу турга чедип алынган ду-гуржушкунга үндөлдөз, ЧССР-де байдалды чогуумча-лыгыг чорудушкунуна чугу-лаа ролюду ойнап болуп чачынып чок.

Совет-чехословак чугаала-жышкынынын түндөлдө-рия чүгүлүгүгүн, ЧССР-де байдалды болган социализм-ны улам ийгай быжылганынче улаалдырган хемчегерин бот-туу-биле үнөлөп коргон чүгү-дү Чехословакиянын парла-газынын чамдык органырында дөштүп келтирилз.

Сентябрь 14-те ЧКП ТК-нын Бирги секретари А. Дубчек Прагадан телевидениезын лам-чыштыр чүгө чугаалаа. «Партияда болган чуртта ажилды улам ийгай хөгжү-дөргө аргын ажилды турар Москва дугуржулгаларын күө-сүдиргенге ол кыйгырган. Ол

дугуржулгаларын тайгышты чок күөсүдир биске «поли-тиктик эл сеткилдик чоруктун болган бистик коммунист моральын алыштыр» бо-лур деп, А. Дубчек демдег-лээш.

Чехословакияда антисоци-алист күштерин ажил-чоруду-лгаларын барын хүлээп көрбүшкан, А. Дубчектаң че-дегелзээр: «ол күштерин ар-тынчылары политкаа талазы-биле көдүрүп болурунга эң чайгышты чокка моондалга-ры эргежок чугула. Чугаа болза, калкы-бир чангыс эл дугайында эвес, а социализм-нин баазанын үндөлдөз чангыс эл дугайында, бистик ийгилидин социализмнин баазанын үндөлдөз чангыс эвения дугайында. Коммуни-ст партиянын долгандыр по-литтиктик күштерин чангыс эвения дугайында, социализм-ге ууру демисел эви аңаа айылды тургузын оралды-нын турар күштерин тускай-лаарын чангыс эвения дугайында» болуп турар деп, А. Дубчек оон ийгай чугаа-лаа.

Ындыг мелегелдиз кыл-дырынга бүгү барымдалар бар дээрин фактылар көргүзүп турар, чүгө дээр антисоци-алист идегеттер чепсөө хол-дун салбаан. Олар боттары-нын күштерин өдө болуула-ры чорудуп, агым байдалга таарыштырып алырыне түт-күп, күрүне апаралдында, хой-нини арганизацияларында болган чогаалдык эвилел-дер боттарынын турштат-рын, мылганын массалык про-паганданын органырында боттарынын кадрларын кам-галап алырынга «бүгү-нияти чангыс эвения» болган таар-ыштыр каттыжырынын жоу-дун анылдарын оралдынып турар. Ол ботуктер алыста, марксист-ленинниге үндөлдө-лөш күштерин башкалары-рында чүгүлде-даа артык кор-гуп турар.

Ийи шугууну чорударын эргежок чугулазын дугай-нын чугаалап — Москвага че-дип алынган дугуржушкун-га дуу барымдалап чөпсөө-режип, ол дугуржушкуну үзүрине улаалдырган чакыт улаалдыгынын кылы турар барыны үзүлгелерин такти-казын хоралы чехослова-киянын коммунисттерге улам-на бевдигип болуп бар чорутур.

Бо өжөнөшкеш, антисо-

Ажылчы чоннарнын делегейге чангыс эви дээш

Болгариянын, Чехословакиянын, Польшанын, Венгриянын, ГДР-нин болган Совет Эвилелинин профэвилелдер төлөткүчтөрүн удуруткулары Профэвилелдеринин Бүгү-делегей Федерация-зынын даргазы Р. Битосский база ПБФ-нин чингине секретары ораакчымы П. Жанус-биле сентябрь 15-те Буапеште ужурашкан, ийчанган бо чылдың сентябрь 14-те болган чурттарынын профэвилелдеринин чугаалажылганын бол-ган ажилдажылганын дугайы оларга амыралык ажилдажылганын принциптерин баазанын, социалист эл-сеткил каттышты-рылганын, бот-боттарын хуулаажыр болган деп эвениян дуузуна үндөлдөз, социализм болган коммунизм тургузуш-кунуна чаз-чаа чедикшишкынын чедип алыры дээш, социализм-тег дем каттыштырылганын сирди каттыжышкынын болган күчүлүгү быжылгаар дээш, Европга болган бүгү делегейге тайбыннын херез болган улустарын амыл чок чоруту кам-галаар дээш моон сойгаар-даа бүгү талажы хөгжүлдеринге боттарынын арганизацияларынын шиптирлиги чайгышты чок илгерилээштер.

Буапеште, 1968 чылдың сентябрь 15.

АЧО-нун ассамблеясында

АЛЖИР. (СЭТА). Африка чангыс эл арганизациянын кезиктирери чурттарынын күр-нелер болган чакзактар баш-тынынын ассамблеясында V сессиязы эжелеткен араб де-виксирлерден израиль шигер-лерин үндүрерин негеп турар резолюциянын сентябрь 15-те болган боудун хуралына хү-лээп алган.

Резолюцияда чугаалап тура-ры болза: «Чокуу Чоон чукте ийгилик-биле болган КАР-да байдалды дугайында КАР-нын даштык херектер минис-теринин мелегелли лынааш, АЧО-нун күрүнелер болган чакзактар баштынынын ас-самблеязы Каттышкан Араб Республиказын деттик турар ду-гайын база катан мелегел, 1967 чылдың июнь 5-те эжелет-кен араб деиксирлерден даш-тык шигерлерин үндүрерин негеп турар.

АЧО-нун чингине секретари-нын ораакчымынч парла-га конференцияныга амыцатанын

бисе алырга, африка күрүн-елерин баштынын АЧО-нун Министрлер чөвүлелин 11-ги сессиязынын киргенин сүмелер-ин барык шуптууну халлак хуралдарынга чүгүлгү деп са-наан.

Моон-биле кады Нигерия та-лазы-биле консулгатын ком-итет Эфиопиянын императо-ру I Хайле Селассиенин арга-лаашкыны-биле хуралаан.

Ассамблеянын резолюциязы «Нигерияда чангыс эвие, де-виксир талазы-биле бурун ту-рар чорукка болган тайбынга хора чедирип болгу деп кан-ды-даа ходелшишкынын дө-дагалаларын КНО-нун болган АЧО-нун кезиктирери бүгү чурттардан негеп», «АЧО-нун консультативтин комитетинге боудун буудурун база катан илгерилей, Киншасага болган Ажыге хүлээп алган резолю-цияларын күөсүдирген улаал-дырган күженишкынын үр-гүлүгүлзэрин аңаа дааскан».

Өөрүп четтиришкын

ХАНОЙ. (СЭТА). Ханойнун «Ийи ала» солууну Вьетнам-со-вет байыраг ийгилидинин тө-лээлеринин баштыны Ву Ань-нын чүгүлү парлан үндүргөн. Ук чүгүлү вьетнам улус-биле он-сеткил каттыштырылганын амы-биле холбарып тө-лээлерин Совет Эвилелин-ге чоруп турганынга бараан бол-дурган.

Америк империалисттерин аг-рессияныга ууру бистип

ВАРШАВА. Маршалкоо куудумчун ам-гы хевирини мелин, Бетондан, шилден бо-гаш алюминийден 24 кат үш суурган ма-газинин бектик эвес комплекслери-биле ту-душтурган, ону Москваның Калинин кууду-чуунаа кылганы хевиринг кылдыр кылдып күөсүткен.

ЦАФ-СЭТА-нын фотоу.

СЭТА, сентябрь 16.

ШЫН

